

Puukirurgi västuvõtul

Tekst KAJA KURG
Fotod erakogu

Juhul kui suur puu ähvardab vajuda majale või on raske lumekoorma all rebenenud oks kohe-kohe alla kukkumas, läheb vaja professionaalset abi. Kohale tuleb kutsuda arborist ehk puukirurg.

Mootorsaed liiguvad üles-alla kõie otsas. Heiki kasutab kolme eri suuruses saagi.

Koduaias kasvavate viljapuude hooldamisega saame enamasti ise hakkama, aga mida teha siis, kui õuel kasvav armas suur kask või mõni teine puu on jäänud haigeks ning võib ühel päeval maja peale prantsutada? Või on puu(d) hakanud varjama päikest, kõrgel ripub eluohtlikult mõni suur kuivanud või rebenenud oks, oksad on elektriliinidesse kasvanud jne.

Kui te ei tea midagi puude bioloogist, nende hooldamisest ning saega ümberkäimisest, pole mõtet ronida puu otsa ja üritada ise midagi teha. See on lausa eluohtlik: kõrgelt võib alla kukkuda, vigastada end saega jne. Teiseks võite kahjustada puu tervist ning rikkuda jäädavalt tema välimuse. Enamasti ei luba ka seadused isetegevust.

Puude hooldamine ja keerulistes oludes langetamine nõuab palju oskusi, kogemusi ja erivarustust. See on peenike kunst! Kui tegutseda tuleb majade läheduses, kalmistul, tänaval jne, pole võimalik puud jalalt maha saagida nagu metsas. Täies suurus maha langev puu lõhub kõige muu kõrval kõvasti ka maapinda.

Sageli pole võimalik või otstarbekas tegutseda ka tõstukikorvis, ja siis vinnab moodsa koolituse saanud puuhooldaja end kõite abil nagu alpinist kõrgustesse. Kõitega juhitakse ka okste langemise suunda ja saadetakse alla tüvejuppe, kõite otsas liiguvad üles-alla saed jt tööriistad, toit ja muu vajalik.

SAAR VÕETAKSE MAHA

Heiki Hanso, kelle firma Arborest OÜ tegeleb põhiliselt puude hoolduse ja muude kõrgustes tegutsemist nõudvate töödega (jääpurikate eemaldamine, katuste lumepuhastus jne), oli ühel lumisel veebruaripäeval koos paarimees Indrekuga Arukülas ametis suure kaheharulise hariliku saarega. Puu oli umbes 25 m kõrgune ja alt 80cm läbimõõduga.

“Eelmisel kevadel kukkus suur kuivanud oks õuel seisva auto peale. Pere hakkas talvel suure lumega muretsema, et juhtuda võib midagi hullemat,” meenutab Heiki. “Puu harunes poolteise meetri kõrguselt kaheks konkureerivaks tüveks, kusjuures üks haru oli märgatavalt viltu. Selline haru võib kergesti murduda. Tegelikult saab ohtliku kahvelharuga puid säästa, kui harud

*Arborist
Heiki Hanso
on meister ka
vigursaagimises.*

kokku siduda ja hooldusloikusega võra ker-
gendada ning tasakaalustada.”

Pererahvas otsustas puu siiski maha
võtta. Mine tea, ehk oli põhjuseks ka müüt
saare halvast aurast. Niisama lihtsalt puud
maha saagida ei saanud, sest selle all oli
ilus sirelihekk ning jänesepuurid, kõrval
segametsanoorendik. Nende hoidmiseks
tuli rakendada “kontrollitud seksioonilise
langetamise meetodit” ehk siis puu ülalt
alla jupikaupa maha võtta ja jupid kõie
otsas maapinnani toimetada.

Kuidas kõiesüsteem puu otsa saab?
Selgub, et väga lihtsalt: peenike viskekõis,
mille otsas on raskus, visatakse üle mõne
jämedama kõrge oksa, tänu raskusele tuleb
kõis maa peale tagasi. Nii saab arborist
ronimissüsteemile ülemise ankrupunkti.
Tänu nutikale lukustusele ei hõõru süsteem
oksa ega riku kambiumi.

Heiki ronis üles mööda tüve, kasutades
ronimiskasse, aga puu otsa võib minna ka
kõie abil. Tehnikaid on palju, iga arborist
valib endale vastavalt tööülesandele sobi-
vaima.

Tüvele haakuvaid ronimiskasse võib
kasutada ainult siis, kui puu liikvideeri-
takse. Hooldusloikusel ja võra kujundami-
sel on need keelatud.

OHTLIK, AGA HUVITAV

Maaailmas mõni aasta tagasi koostatud
ohtlike tööde edetabelis oli arboristi ja
raietöölise amet teisel kohal, esikohal olid
kalurid.

Heiki: “Enne tööle hakkamist teen alati
riskianalüüsi: hindan puu seisukorda, ümb-
rust, ilmaolusid jne. Kui koorel on suured
külmalõhed, võib tüvi langetamise käigus
lõheneda ja etteaimamatus suunas lan-
geda.”

Veel uurib Heiki seda, kas on märke
tüvemädanikust. Kui tüvel on puuseente
viljakehad, võib see olla seest juba üsna
kahjustatud. Juuremädanikuga puu pole
maa küljes kindlalt kinni ning kõrgel toi-
metav mees võib koos puuga alla sadada.
“Kui arvan, et puu on ronimiseks ohtlik,
tuleb töö teha teiste võtetega, näiteks korv-
tõstukilt.”

Olukorda hinnates valmib ka tööplaan,
kuidas kõige otstarbekamalt tegutseda.
“Kahvelharu puhul, nagu Aruküla saarel,
lähen alati üles mööda püstisemat haru.

Arboristi varustus, mille abil ta nagu alpinist kõrgustesse tõuseb ja seal toimetab.

Viltune haru võib mehe raskuse all murduda." Kui viltusele harule ei saa minna, siis kuidas seda osade kaupa köie abil langetada?

Heiki lahendas seekord olukorra nii, et tegi köite ankrupunkti hoopis püstisele harule. Nagu näha, on puuhooldaja amet üsnagi loominguline, sest iga juhtum on ju eriline.

Arboristil on keelatud üksi töötada, sest olles kõrgel ja mootorsaaga võib halvimal juhul vigastada ennast või ronimissüsteemi. Paariline peab olema võimeline üles ronima (igale poole tõstuk ei ulatu ega pääse) ja seal abi andma. Paarimees saadab köitega üles ka vajalikke asju. Heiki kasutab näiteks kolme eri suuruses mootorsaagi.

Kahel mehel kulus saare langetamiseks viis tundi. Päeva lõpupoole polnud ilmselt eriti lõbus puu otsas olla, sest hakkas kõvasti tuiskama.

KOOLITUS INGLISMAALT

Metsandusliku algõppe sai Heiki Vana-Vigala ametikoolist. Pärast lõpetamist viis elu ta metsa asemel aga hoopis Inglismaale. Algul töötas pubides ja muudel metsakaugedel aladel, siis viis juhus ta aga puude juurde tagasi. Heiki käis kursustel, omandas moodsad töövõtted, sai vajalikud sertifikaadid ja rahvusvahelise tunnustuse, asutas oma puuhooldusfirma. Pärast kuut aastat välismaal tekkis soov aidata ka Eestimaa puid. Veidi üle aasta töötas ta Kadrioru pargi kõrghaljastuse spetsialistina.

Tagasi tulles õppis mees aasta Luua metsakoolis. "See oli väga huvitav ja vajalik, et kohaneda taas Eesti oludega. Õppisin tundma meie kliimat ja puuliike. Dendroloogilised teadmised on minu ametis väga vajalikud." Märtsis läheb ta uuesti Luuale, seekord koolitama n-ö ronivaid arboriste.

Praegu on Heiki Eestis ilmselt ainuke moodsa koolituse saanud rahvusvahelise tasemega arborist. Hea on näha, kuidas ta naudib oma tööd: "Alati värsked õhk, fantastilised vaated, hea füüsiline vorm ilma jõusaalis rassimiseta. Ja adrenaliini kui palju!"

Aga kõrgusehirm? Kümne-kahekümne meetri kõrgusel olla pole ju naljaasi.

"Väike kartus on ikka sees, see on vajalik. Kui oled liiga enesekindel, tekib professionaalne lohakus ja võib juhtuda õnnetus. Õnneks pole seni midagi juhtunud. Olen kontrollifriik, vähimagi kahtluse korral vaatan kõik tähtsamad kohad üle, keskendun ja töötan edasi."

Arboristika on hästi loodussõbralik viis puude hooldamiseks. Kui suvel on puul linnupesad, jääb töö sügiseks. Paremini hakkama saada tõstukita, sest siis ei satu ümbruskonda heitgaase. Tõstuk lõhub ka

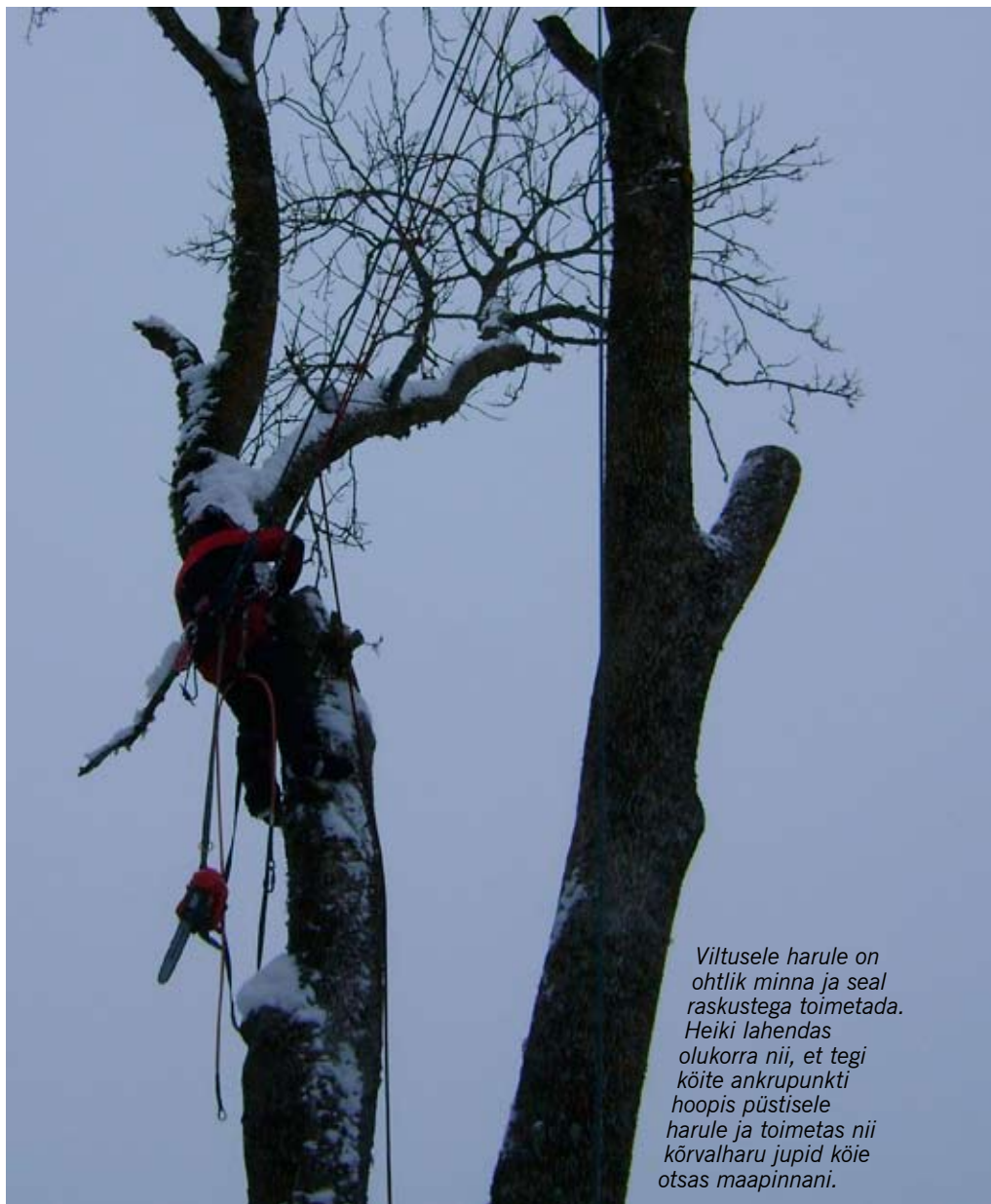
Suur kaheharuline saar, mis võib õuele kukkuda ja tuleb maha võtta.

Arborist aitab ja annab nõu

Il- ja pargipuude hooldus on viimastel aastakümnetel maailmas palju arenenud, et tagada puudele võimalikult pikk eluiga. Arboristika ehk moodne puu bioloogial põhinev hooldus on mõistena kasutusel olnud ainult mõne aastakümne. 1992. a moodustasid Euroopa riikide arboristid oma organisatsiooni EAC (*European Arboricultural Council*).

Eesti Arboristide Ühing asutati 2008. Ühingu peamine eesmärk on aidata inimesi puude hooldamisel. Kodulehelt www.eestiarboristid.ee leiate põhjalikumalt infot, milliseid teenuseid arboristid osutavad. Seal on antud ka link kutsekoja kodulehele, kust leiate kutsetunnistust omavate arboristide kontaktandmed.

Rubriigis "Arborist annab nõu" saab esitada küsimusi. Küsida võib kõike: alates sobiva puuliigi valikust ja kasvatamisest ning lõpetades raugastunud või ohtlikuks muutunud puu turvalise mahavõtmisega.

Viltusele harule on ohtlik minna ja seal raskustega toimetada. Heiki lahendas olukorra nii, et tegi köite ankrupunkti hoopis püstisele harule ja toimetas nii kõrvalharu jupid köie otsas maapinnani.

Heiki hakkab üles ronima, kasutades kehal olevatele rakmetele kinnitatud töököit. Köiesüsteem on ankurdatud maa külge, sest see peab vastu pidama väga suurele koormusele. Sinine on langetusköis, punane peamine ronimissüsteem. Tüvel on selgelt näha külmalõhed.

Pädaste mõisa väravas sõitis džiip sisse vanale saarele, tekitades poolmeetrise läbimõõduga koleda haava.

Pärast haava silumist saega on lootust, et kasvab armkude ja puu paraneb.

maapinda ja on kallis, tõstukilt ei pääse hoolduslõikust tehes võra sisse ilma puud rüüstamata.

ABI PUU HAAVADELE

Arborstide tööpõld on lai: lisaks puude langetamisele teevad nad võra hoolduslõikusi, kõrvaldavad tormikahjustusi. Arborist on sõna otses mõttes puukirurg, arst, kes oskab puule abi anda.

Heiki räägib, kuidas Pädaste mõisas väravas kasvavale ilusale vanale saarele sõideti eelmisel suvel džiibiga sisse. "Tüvele tekkis poolmeetrise läbimõõduga koorevigastus. Selline suur haav on ideaalne kasvulava seeneeostele. Puhastasin sae otsaga haava pinna ja silendasin rebenenud servad. Loodame, et haavale kasvab nüüd armkude ja see paraneb. Jälgin huviga, kuidas

asi edeneb. Vanal puul on kahjuks vähe energiat enda aitamiseks.”

Tänavune lumerohke talv on tekitanud puudele oksa rebestades koledaid haavu. Mida nendega ette võtta?

“Kevadel, kui ilm läheb soojemaks, tungivad seeneeosed murdekohtadest sisse ja hakkavad tegutsema. Sellepärast tuleks enne kevadet rebendid saega üle käia, et haava pind jääks sile – siis on kahjustatud koha pindala väiksem kui karvasel rebendil. Korrigeeriv lõikus tuleb teha oksakrae pealt, sest siis käivituvad juba puu enda kaitsemehhanismid, mis kapseldavad haiguskolde puidu sisse ega lase sel levida. Hakkab arenema armkude. Arborist oskab teha lõike sellise nurga alt, et haava pindala jääb võimalikult väike: ring on väiksem kui ovaal.”

Heiki rõhutab, et haava ei pea värvi ega määretega katma – see on asjatu töö, kuna nende kaitsvat toimet pole tõestatud.

Olukord on halvem siis, kui oks tõmbas rebenedes ka tüvel koort kaasa. Mõni hoolitsev aiomanik on katnud sellise haava fooliumiga, teadmata, et katte all seente areng hoopis hoogustub. Piisab, kui lõiked teha õigesti ja haava pind ning servad võimalikult ühtlaseks siluda.

Heiki märgib, et arboristide tööpõld on Eestis lai, kuna linnades kasvavad puud on olnud aastakümneid hooldamata, on istutatud valesid liike. Valus on vaadata, kuidas eraaiad ja tänavad on täis jubedaid kõnte ja muud moodi oskamatult lõigatud puid, mille võra on jäädavalt rikutud. Eestis on lehtpuud väga kaua, tervelt seitse kuud raagus, sel ajal peaksime saama imetleda nende võra kaunist graafikat.

Puu jaoks tähendab tulbastamine ehk siis ülitugev lõikus pikka ja piinarikast surma. Tohtud lõikehaavad nakatuvad seeneeostega, puu hakkab mädanema. Vanad haiged puud on väga ohtlikud, nad võivad maha kukkuda isegi siis, kui tuult pole. Aga tänaval on inimesed ja sõidukid!

Moodsast puuhooldusest lugege põhjalikumalt Heiki Hanso firma kodulehelt www.arboest.ee.

↑
 üüpile näide
 tulbastamisest koduaias.
 Kunagi saeti paplil
 tõstuki pealt võra maha,
 järele jäi jäme kõnt.
 Ümberringi oli tookord
 veel lage. Siis ehitati
 lähedusse garaaž.
 Kümme-konnametri
 kõrgune kõnt on seest
 täiesti mäda, maha
 kukkudes lõmastaks
 see ehitise. Ohtliku
 kõndi saab kitsastes
 oludes eemaldada ainult
 jupikaupa.

Paplikõnt saeti maha
 seib seibi haaval.

